

Одеський державний
економічний університет

ВІСНИК

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ

ДОСЛІДЖЕНЬ

Збірник наукових праць

№11

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Збірник наукових праць

Випуск 11

Одеса – 2002

УДК 06:33С
В53
ББК 65.01(4УКР)

Друкується за рішенням Вченої ради Одеського державного економічного університету (протокол № 8 від 27.06.2002 р.)

Зареєстровано Вищою атестаційною комісією України як фахове економічне видання (Бюлетень ВАК України, 1999, № 6)

Збірник зареєстрований у Державному комітеті інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України 21.08.2002 р., свідоцтво серії КВ № 6448.

Редакційна колегія:

науковий керівник, головний редактор – д.е.н., професор **Зверяков М.І.**
заступник головного редактора – к.е.н., доцент **Ковальов А.І.**
відповідальний редактор – д.е.н., професор **Редькін О.С.**

Члени редколегії –

д.е.н., проф. Валуєв Б.І.	д.е.н., проф. Кучеренко В.Р.
д.е.н., проф. Козак Ю.Г.	д.е.н., проф. Маковєєв П.С.
д.е.н., проф. Осипов В.І.	д.е.н., проф. Чернявський О.П.
к.е.н., проф. Підгорний А.З.	к.е.н., доц. Жданова Л.Л.
к.е.н., доц. Кузнецова Л.В.	к.е.н., доц. Пронін О.І.

Збірник містить результати досліджень, присвячених розвитку сучасних теорій і концепцій трансформації економіки, корпоративного управління, інформаційних технологій, стратегій постійного поліпшення, регулювання ринкового середовища (ринку товарів, цінних паперів, інвестиційних, фінансових та кредитних ресурсів, робочої сили тощо). В наукових статтях містяться також шляхи пошуку вирішення проблем формування нового механізму господарювання в Україні на рівні окремих галузей, регіонів та підприємств з урахуванням правового, організаційно-економічного, інформаційного та екологічного забезпечення розвитку.

Окремі положення, наведені авторами в статтях, не завжди співпадають з точкою зору редакційної колегії.

Вісник соціально-економічних досліджень. Вип. 11 /Одес.держ.екон.ун-т; Редкол.: д.е.н., проф. Зверяков М.І., к.е.н., доц. Ковальов А.І., д.е.н., проф. Редькін О.С., проф. Валуєв Б.І. та ін. – Одеса: ОДЕУ, 2002. – 358 с.

ЗМІСТ

1. Редькін О.С. СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	8
2. Жданова Л.Л. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ	12
3. Білокобилко О.В. РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	16
4. Зайцев О.П., Новосьолов О.Г., Новосьолов Є.Г. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ОДИН З ШЛЯХІВ ПОДОЛАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ КРИЗИ ТА СТАБІЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА.....	20
5. Базілевич Д.С. ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОГО ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНИ.....	25
6. Макеєва О.А. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	29
7. Чередниченко Г.А. ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	33
8. Кублікова Т.Б. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ УТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ КОРПОРАЦІЙ.....	37
9. Балашов О.В. СТРАТЕГІЯ ПОСТІЙНОГО ПОЛІПШЕННЯ.....	41
10. Начвінова І.А. МОДИФІКАЦІЯ ПРИБУТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	45
11. Шикіна Н.А. КЛАСИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ	49
12. Болдирев І.А. К.МАРКС ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В ШИРОКОМУ ТА ВУЗЬКОМУ СЕНСІ	54
13. Бакланова О.Г., Салюк В.О. ЦІЛІ, ПРОТИРІЧЧЯ ТА ПІДСУМКИ РЕФОРМУВАННЯ РАДЯНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В 60-70 РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ.....	58
14. Хромов І.О. БІРЖОВЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ В ПЕРІОД НЕПУ.....	62
15. Парсяк В. Н. ДЕРЖАВА ЯК МОТИВАТОР ПІДПРИЄМНИЦТВА	66
16. Гречановська І.Г. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗОНІНГУ	71
17. Марушак В.П. ПРАВО І СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ.....	75
18. Пучкова С.І. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	79
19. Матвєєнко В.К. ВНУТРІШНІ РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ	83

ЗМІСТ

1. Редькін О.С. СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	8
2. Жданова Л.Л. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ	12
3. Білокобилко О.В. РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	16
4. Зайцев О.П., Новосьолов О.Г., Новосьолов Є.Г. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ОДИН З ШЛЯХІВ ПОДОЛАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ КРИЗИ ТА СТАБІЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА.....	20
5. Базілевич Д.С. ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОГО ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНИ.....	25
6. Макеєва О.А. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИСМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	29
7. Чердниченко Г.А. ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	33
8. Кублікова Т.Б. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ УТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ КОРПОРАЦІЙ.....	37
9. Балашов О.В. СТРАТЕГІЯ ПОСТІЙНОГО ПОЛІПШЕННЯ.....	41
10. Начвінова І.А. МОДИФІКАЦІЯ ПРИБУТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	45
11. Шикіна Н.А. КЛАСИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ	49
12. Болдирєв І.А. К.МАРКС ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ В ШИРОКОМУ ТА ВУЗЬКОМУ СЕНСІ	54
13. Бакланова О.Г., Салюк В.О. ЦІЛІ, ПРОТИРІЧЧЯ ТА ПІДСУМКИ РЕФОРМУВАННЯ РАДЯНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В 60-70 РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ.....	58
14. Хромов І.О. БІРЖОВЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ В ПЕРІОД НЕПУ.....	62
15. Парсяк В. Н. ДЕРЖАВА ЯК МОТИВАТОР ПІДПРИСМНИЦТВА	66
16. Гречановська І.Г. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗОНІНГУ	71
17. Марущак В.П. ПРАВО І СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ.....	75
18. Пучкова С.І. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СИСТЕМІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	79
19. Матвєєнко В.К. ВНУТРІШНІ РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ	83

20. Видобора В.В. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНОЗЕМНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ.....	87
21. Абрамова І.В. УМОВИ ФОРМУВАННЯ НОВОГО МЕХАНІЗМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ СТОЛІТТЯ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	91
22. Колодинський С.Б. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	95
23. Шумілова А.С. ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ.....	98
24. Скрипніченко В.В. СУЧАСНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ.....	102
25. Величко Г.О., Дейніс Л.М., Михайленко С.В. ОЦІНКА ФОРМУЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ОБСЯГІВ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ.....	106
26. Рябініна Л.М. СТАБІЛЬНІСТЬ ГРОШОВОЇ ОДИНИЦІ УКРАЇНИ І МЕТОДИ ЇЇ РЕГУЛЮВАННЯ.....	110
27. Шумська С.С. СТРАТЕГІЯ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС.....	115
28. Моліна О.В. ПЕНСІЙНІ ФОНДИ І СТРАХОВІ КОМПАНІЇ: ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ РЕСУРСІВ ТА ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ.....	119
29. Сіваченко І.Ю., Кухарська Н.О., Дмитрієв Ю.Г. ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	123
30. Верлан Д.А. ОФШОРНІ ЮРИСДИКЦІЇ ТА «БРУДНІ» ГРОШІ: ОБУМОВЛЕНІСТЬ АБО ЗАКОНОМІРНІСТЬ?.....	127
31. Подмазко О.М. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ.....	131
32. Котліна Н.Ф. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ І ЙОГО ВПЛИВ НА ДИНАМІКУ ІНВЕСТУВАННЯ.....	135
33. Гродзинський О.В. ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО І ЙОГО РОЗВИТОК В УКРАЇНІ.....	139
34. Бабенко В.А. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ БРОКЕРІВ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	143
35. Скорик М. Л. ПРО ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ БАНКА.....	147
36. Радзівілова Н.Є. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ ПО ЗАЛУЧЕННЮ ІНВЕСТИЦІЙ.....	152
37. Соколова Т.Р. РОЛЬ БАНКІВ ЯК ВНУТРІШНЬОФІНАНСОВОГО ІНСТИТУТУ В ФІНАНСОВО- ПРОМИСЛОВІЙ ГРУПІ.....	156
38. Засць М.А., Петрова А.О. БАНКІВСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	160
39. Прудка Н.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ АНАЛІЗУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ.....	165

40. Стариков С.О. РЕОРГАНІЗАЦІЯ БАНКІВ ТА ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	169
41. Стрельцов О. П. СЦЕНАРНИЙ АНАЛІЗ РЕАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ	173
42. Іванов Р.В. ДО ПИТАННЯ СУЧАСНОГО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН	177
43. Бритченко І. Г. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ В РЕГІОНІ (НА ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	181
44. Котова І.М. ДО ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ КОМПЛЕКСНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ	185
45. П'янков В.С. КОНЦЕПЦІЯ ЛОГІСТИКИ ЯК ФАКТОР ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПОСЕРЕДНИЦЬКИХ СТРУКТУР ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	187
46. Тарасенко М.В., Тарасенко О.М. ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	191
47. Чайковська М.П. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАСОБИ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ.....	195
48. Мартієнко А.І. ОСНОВНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ПРИЧОРНОМОРЬСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ.....	200
49. Мащевська В.В. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ.....	204
50. Кравченко В.О. СОЦІАЛЬНІ ЦІЛІ ЗМІН В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ КОРПОРАЦІЇ.....	208
51. Никифороенко В.Г. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФАХІВЦІВ	211
52. Ковшун І.М. СОЦІОНІКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВУ	215
53. Пічахчі В.В. МОТИВАЦІЯ В СИСТЕМІ ВИРОБНИЧИХ ВІДНОСИН	219
54. Воронова О.В. КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ – КРОК ДО ІНТЕГРАЦІЇ В ЄС	223
55. Потьомкін Л.М. НОВІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ В МАШИНОБУДУВАННІ	227
56. Корольова Т.С. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ СТРУКТУРНИХ ЗМІН НАУКОВИХ КАДРІВ.....	231
57. Вакула А.Ю. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДАНИХ У СИСТЕМАХ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ.....	235
58. Семенов В.Ф. СУЧАСНІ ФОРМИ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	239

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ В РЕГІОНІ (НА ПРИКЛАДІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

В статті розглядаються актуальні аспекти споживчого кредиту комерційних банків в регіоні, роль населення в процесах накопичування, споживання та перерозподілу кредитних ресурсів, ефективності процесів суспільного відтворення.

In the article the actual aspects of consumer credit of commercial banks in the region, the population role in processes of accumulation, credit resources consumption and redistribution, effectiveness of social reproductiveness processes are treated.

Всі існуючі в суспільстві технології створення капіталу можна умовно поділити на три основні категорії:

1. Державні технології.
2. Банківські технології.
3. Технології підприємств.

Всі види цих технологій являються унікальними та кожна з них має свої специфічні особливості. Комплексне поєднання всіх видів дає якісно-нову систему, на якій базується ВВП, курс національної валюти, рівень життя населення.

Особлива роль в процесах створення, розподілу, накопичування та споживання капіталу належить населенню. В ринкових умовах весь процес виробництва та накопичування орієнтується на потреби населення, вірніше, на його платоспроможні потреби. При перевазі споживчих тенденцій у суспільстві буде здійснюватися розширене відтворення. Підприємства-виробники та торговці товарів (послуг) отримують прибуток (або надприбуток), який в свою чергу, буде спрямований на процеси накопичування або споживання. До того ж, згідно з законами попиту та пропозиції, більша частина отриманого прибутку буде знову спрямована на капіталізацію, тобто на розширене виробництво, саме в те виробництво, яке користується конкретним платоспроможним попитом у населення. Відтік фінансових ресурсів зі сфери накопичування приводить з одного боку до дефіциту вкладів у банківській системі, що на перший погляд повинно призвести до дефіциту ресурсів, підвищенню вартості грошей за часом та дорожчання банківських кредитів. Але з другого боку, кошти, спрямовані суб'єктами господарювання на розширене відтворення поповнюють залишки на поточних рахунках виробників та торговців товарів (клієнтів банків), збільшуючи розмір безкоштовних ресурсів банківської системи, які, в свою чергу, можуть бути помноженими банківською системою в процесі кредитування за допомогою механізму грошового мультиплікатора. При визначених умовах такий відтік капіталу може призвести до зниження вартості банківських кредитів замість їх очікуваного підвищення. Це трапитиметься, якщо податкова система не буде перешкоджати (заважати) підприємствам – суб'єктам господарювання скеровувати свій прибуток на розширене виробництво.

З висловленого бачимо, що перерозподіл фінансових ресурсів зі сфери накопичування до сфери споживання не завжди призводить до підвищення вартості грошей, враховуючи фактор часу, з подальшим відтоком коштів зі сфери споживання до сфери накопичування. Обов'язковою умовою для цього являється збалансованість державних механізмів управління економічними процесами та відповідних банківських технологій утворення нового капіталу.

Складається ситуація, при якій банківська система стимулює ринок виробника, що приводить до того, що частина споживчого попиту залишається незадоволеною через те, що інтереси споживача споконвічно не внесені до схеми кредитування. В результаті вільні кошти населення переходять до сфери накопичування, часто мінуючи банківську систему шляхом придбання іноземної валюти. Але ті кошти, які потрапляють до комерційних банків не можуть бути максимально ефективно використаними із-за звуження сфери їх розміщення в реальному

секторі економіки, який не знаходить достатнього об'єму реалізації своїх продуктів (послуг) в розмірі, відповідному щодо їхнього ефективного виробництва. Цей цикл логічних послідовностей зниження суспільного споживання можна продовжувати багато разів. Закономірним слідством цього є зниження не тільки об'ємів суспільного споживання, але й відсотків по вкладах до розміру, при якому серйознішою альтернативою банківським вкладом виступає менш ризикована та більш надійна іноземна валюта або високоприбуткові цінні папери різноманітного роду пірамід та фінансових схем, які споконвічно не мають нічого спільного з реальним сектором економіки. Негативні наслідки очевидні: падіння курсу національної валюти, зниження прибутковості та вартості капіталів в реальному секторі економіки, низький рівень життя населення та ін.

В Україні склалася ситуація, при якій комерційні банки зайняли міцні позиції на фінансовому ринку, використовуючи унікальні банківські технології та фінансові ресурси всього суспільства, що гарантують об'єктивне джерело надприбутку для банківської системи, не зацікавлені у докорінному перегляді кредитної політики, а згодні лише підтримувати свій домінуючий стан при допомозі вдосконалення існуючих банківських технологій та розробки нових видів банківських послуг. Комерційні банки, що були локомотивом суспільства, при побудові ринкових відносин в фінансовому секторі, утворенні та розвитку різних форм власності, формуванні національної грошової одиниці в Україні, регулюванні інфляційними процесами, зупинки падіння ВВП та кризових явищ в економіці, домагаючись визначених успіхів, як люба замкнена система, яка спрямована на мінімізацію її трансформацій, модифікацій або зміни внутрішніх зв'язків. Не можна заперечувати те, що в умовах падіння суспільного виробництва, існуючі банківські технології кредитування виробників товарів (послуг) являються економічно доцільними. Але вони неприпустимі при необхідності забезпечувати розширений зріст суспільного виробництва з одночасним підвищенням життєвого рівня населення. Аналогічно тому, як банківська система одного рівня СРСР, яка ефективно функціонувала в умовах централізованої адміністративної економіки, оказалась абсолютно непридатною для ринкових умов господарювання, технології кредитування виробника неприпустимі для розширеного суспільного виробництва. Безумовно, кредитування виробників має право на здійснення і в нових економічних реаліях, але воно не повинне носити глобальний системний характер.

Реформування кредитної політики комерційних банків повинно здійснюватися системно, тобто шляхом реформування всієї банківської системи та взаємозв'язків всередині неї, не супроводжуючись ніяким тиском на окремих комерційних банках. Системність такого реформування може забезпечити:

- розробка НБУ єдиної методики споживчого кредитування як орієнтира для всієї банківської системи;
- утворення Національним банком зони пріоритетності для споживчого кредитування при формуванні обов'язкових резервів;
- формування разом з податковими органами єдиної комп'ютеризованої бази даних о позичальниках – фізичних особах;
- роз'яснювальна робота серед банківського менеджменту переваг, що пропонуються кредитними технологіями.

Дані статистичного звіту Управління Національного банку України в Донецькій області підтверджує зроблені теоретичні висновки та припущення.

За даними на 01.02.2002 р. в Донецькій області нараховано 132 комерційних банків, включаючи філії. З них кількість банків, що отримали прибуток за підсумками 2001 року – 129, збитку – 3. Загальна сума прибутку до оподаткування всіх комерційних банків Донецького регіону становить 27,1 млн. грн. Залишки заборгованості дорівнюють:

- по простроченим кредитам – 15,4 млн. грн.;
- по сумнівним кредитам – 21,3 млн. грн.

Загальна сума проблемних кредитів комерційних банків дорівнює 36,7 млн. грн., що на 15,4 млн. грн. або на 72,3% перевищує розмір прибутку банків Донецького регіону. Нараховані доходи по кредитах на 01.02.2002 р. дорівнюють 27,0 млн. грн., що на 1,7% перевищує розмір нерозподіленого прибутку банків регіону. Інше кажучи, в Донецькому регіоні склалася ситуація, при якій теоретично можливі втрати банківської системи в результаті неповернення кредитів, які вдвоє перевищують доходи від всіх банківських кредитів.

В умовах зупинення падіння рівня виробництва, стабілізації національної грошової одиниці, тенденцій збільшення валового внутрішнього продукту при наявності достатнього об'єму законів та перевірених на практиці інструментів забезпечення повернення банківських кредитів висока частка проблемних кредитів, що вдвоє перевищує розмір прибутку банківської системи регіону, це абсолютно неприпустимо та не може бути підставою для подальшого зміцнення та нарощування позитивних тенденцій, які намітилися в економіці.

Об'єктивними мотивами, стримуючими банківський менеджмент від примусового стягнення заборгованості являються:

- побоювання втрати клієнта в результаті його переакредитування в іншому банку, що являється закономірною реакцією позичальника на примусове стягнення боргу;
- відсутність альтернативних позичальників під примусово повернені кредитні ресурси, тому що нема гарантії можливості повернення цієї кредитної історії на іншому підприємстві;
- примусове стягнення боргу не вирішує принципово проблему використаних банком кредитних технологій;
- заходи по примусовому стягненню відокремляють фінансові та трудові ресурси банку;
- загроза неповернення кредитних ресурсів відсутня, так як заборгованість є забезпеченою.

Логіка банківського менеджменту в ситуації що склалася, проста: проблеми, що виникають у банку все ж менші, ніж можливі збитки від втрати клієнтури. Це приводить до значного перевищення частки проблемних кредитів над розміром прибутку, який підтверджує статистичний звіт комерційних банків Донецького регіону.

Аналіз коштів на поточних рахунках клієнтів в банках Донецької області свідчать о вагомій частці грошових засобів населення, яка має тенденцію до збільшення.

Кошти на поточних рахунках в банках Донецької області на 01.02.2002 р. складають:

- кошти суб'єктів господарчої діяльності – 609,9 млн. грн.;
- кошти фізичних осіб – 383,6 млн. грн.

Всього коштів на поточних рахунках – 993,5 млн. грн.

Термінові вклади на рахунках суб'єктів господарчої діяльності дорівнюють 273,5 млн. грн., що на 65,7% менше суми термінових вкладів населення та на 28,7% менше коштів населення на поточних рахунках.

На 01.02.2002 р. частка кредитів, що видані банками Донецької області фізичним особам, по відношенню до кредитів, що видані суб'єктам господарювання, складає 3,62%. Співвідношення коштів на поточних рахунках населення до суми споживчих кредитів дорівнює 541,8%. Співвідношення коштів на поточних рахунках суб'єктів господарчої діяльності до кредитів, виданих юридичним особам, дорівнює 31,2 %. Тобто одна гривня грошових коштів використовується банками для видачі 18 копійок споживчих кредитів, в той час як одна гривня на рахунках підприємств використовується для видачі 3,2 грн. господарчим суб'єктам. Частка кредитів суб'єктів господарювання в загальній кількості всіх активів банків Донецького регіону дорівнює 36,0%. Частка споживчих кредитів в загальній сумі банківських активів дорівнює 1,3%. Загальна заборгованість банків регіону перед населенням перевищує заборгованість перед юридичними особами та відповідно складає:

- заборгованість перед фізичними особами – 1192,8 млрд. грн. або 21,0% всіх пасивів;
- заборгованість перед юридичними особами – 1105,7 млрд. грн. або 20,4% всіх пасивів.

Наведені цифри свідчать про те, що банківська система шляхом кредитування перерозподіляє фінансові ресурси населення Донецького регіону зі сфери споживання до сфери виробництва, стимулюючи при цьому ринок виробника.

Розмір власного капіталу банків регіону складає 799,1 млн. грн. Співвідношення отриманого на січень 2002 року банками регіону прибутку до розміру їх власного капіталу дорівнює 3,4 %. Середньозважена відсоткова ставка по депозитам в національній валюті склала в січні 2002 року 7,6 %, що більш ніж в 2,2 рази перевищує вартість банківського капіталу в регіоні. Розмір прибутковості банківського капіталу в Донецькому регіоні в 3,7 рази нижче розміру дисконтної ставки Національного банку України. Складається ситуація, при якій банківський депозит є більш прибутковим та менш ризикованим фінансовим інструментом, ніж власний капітал комерційного банку, що не може являтися стимулом для зростання банківського капіталу адекватно ступеня розвитку розширеного відтворення. Причинами низької прибутковості банківського капіталу в регіоні є як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. До об'єктивних можна віднести високу частку кредитів, що видаються промисловим підприємствам (криза платоспроможного попиту самої населеної області України з високим, більше 90 %, ступенем урбанізації населення найбільш дійсно впливає на кредитні механізми стимулювання ринку виробника).

Розмір кредитних вкладів комерційних банків Донецької області (за станом на 01.02.2002 р.) в вугледобувні підприємства та металургію складає 518001,8 млн. грн або 24,9 % всіх кредитів. Кредитні вклади в хімічну галузь (включаючи нафтохімію) складає 13329,7 млн. грн або 0,6 % всіх кредитів. Розмір кредитних вкладів банків регіону в підприємства торгівлі та харчової промисловості складає 851385 млн. грн або 41,0 % всіх кредитів. Розмір кредитних вкладів в підприємства торгівлі та харчової промисловості в 11,4 рази перевищує розмір споживчих кредитів. Кредитування банками підприємств торгівлі все більш підштовхує їх до орієнтації на закупівлю імпортних товарів. Споживче кредитування дозволяє стимулювати придбання товарів вітчизняного (регіонального) виробника. Причому, при кредитуванні населення в обсязі, порівнюваному розміру кредитування підприємств торгівлі та харчової промисловості, розмір прибутку тих же підприємств торгівлі значно збільшився. Це трапляється в наслідок того, що, з одного боку, зменшуються витрати торговельних підприємств на розмір банківських процентів, а з другого боку, збільшиться об'єм реалізації, так як закуплені за рахунок банківських кредитів товари ще не являються реалізованими, а сума споживчого кредиту за своєю суттю являється виручкою торговельних підприємств.

ВИСНОВКИ: в умовах зупинення падіння рівня виробництва, стабілізації національної грошової одиниці, тенденцій, що позначають збільшення валового внутрішнього продукту споживчий кредит виступає одним з головних джерел подальшого зміцнення позитивних тенденцій в економіці та поліпшення соціального положення (стану) населення.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ВІСНИК
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових праць

Випуск 11

Підписано до друку 15.07.2002 р.
Формат 60x84/8. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 44,75+обкл. Облік.-вид. арк. 32,3
Замовлення №017/2002. Тираж 500 прим.
Друкарня №1, ТОВ "Автограф", Французький бульвар, 29.